

דף פ

'איצטריך ליה חד זווא ושקל מנייהו. אתא לקמיה דרבי אמי אמר ליה: מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל. אמרו ליה רבנן לרבי אמי: הני מילי היכא דקאכיל פירא הא קרנא קאכיל והוצאה היא — אם כן הוה ליה הוציא ולא אכל' — ובתחילה סבר רבי אמי שלקה זוו כדי לעשות עיסקא ומהריח לקח לעצמו, ולכן דנו כאכל. (עפ"י רשב"א. וע' אילת השחר)

'אלא אמר רבא: שאם היתה הוצאה יתירה על השבח אין לו אלא הוצאה שיעור שבח' — ואין דינו כאריס שנוטל כל הוצאותיו — לפי שהפירות מגיעים לבעל ולא לאשה, הרי שלגביה נידונית השדה כמי שאינה עשויה לייטע, לכך אינה משלמת לבעל כאריס. (עפ"י ר"ן.)

ואף על פי שאם הוריד הבעל אריסים, אמרו בסמוך שכשהבעל עצמו אינו יודע בטיב אריסות, נוטלים האריסים שכרם משום שהקרקע עומדת לאריסות (וכן הקשה ב'אילת השחר') — יש לומר שהואיל ויזכו את הבעל בכל הפירות הרי זה כאילו בשלו הוא עובד ולא בשלה, הלכך אינה חייבת לו הוצאותיו יתר על השבח שהשביח, משא"כ האריסים שירדו לתוך שלה, וסתם קרקע לכך היא עומדת, לכך חייבת ליתן להם שכרם. ומה שכתב הר"ן שנחשבת כשדה שאינה עשויה לייטע — זהו טעם וגדר לדין, אבל הוא דין מיוחד בבעל.

יתר על כן מבואר בריטב"א, שאפילו מנכסים שאין הבעל אוכל מהם פירות, אינו נוטל הוצאתו היתירה על השבח, שכיון ששייך בנכסים בכלל, דיו שיטול הוצאתו בשבועה, ועל השאר מחל.

(ע"ב) 'שומרת יבם שנפלו לה נכסים — מודים בית שמאי ובית הלל שמוכרת ונותנת וקיים' — פירוש, אף על פי שחולקים בארוסה (כדלעיל עח.), שבית שמאי אומרים מוכרת ובית הלל אומרים לא תמכור, בשומרת יבם מודים הכל שמוכרת ונותנת לכתחילה.

'נכסים בחזקתן...' — פירוש, אלו נכסי 'צאן ברזל' — הנכסים שהאשה הכניסה עמה לבעלה ושמתן בכתובתה, שכשיוצאת מבעלה היא זכאית באותו סכום, [שלא כנכסי מלוג שלא שמתן בכתובה, והם יוצאים עמה כמות שהם באותה שעה, אם פחתו פחתו לה ואם הותירו הותירו לה, ואין לבעלה בהם אלא אכילת פירות בזמן שהם נשואים]. נכסים אלו עומדים בחזקתם. ונחלקו הראשונים בחזקת מי הם עומדים; יש מפרשים בחזקת יורשי הבעל, שהרי הם ככתובה שהיבם מוחזק בה. [ואינו דומה לנפל הבית עליו ועל אשתו ואין ידוע מי מת קודם, ששם נחלקו אמוראים (בב"ב קנח) מי נחשב מוחזק בהם — כי כאן שונה שהיבם עומד תחת הבעל והיא זקוקה אליו, והרי הוא כממשיכו של הבעל והנכסים בחזקתו]. כן דעת רבנו תם והרא"ש, וכן היא שיטת הגאונים ועוד. ויש מפרשים שהדבר שנוי במחלוקת האמוראים, אם בחזקת הבעל או יחלוקו או בחזקת האשה. (עפ"י רש"י כאן. וכן פירש הרמב"ם (אישות כב, י) ופסק יחלוקו. וכן משמע בערוך — ערך 'נכס').

דף פא

'לא ניתנה כתובה ליגבות מחיים' — מבואר בגמרא שסוברת 'לא ניתנה כתובה ליגבות מחיים' מבוססת על העקרון 'מדרש כתובה' — דורשין את לשון הכתובה, וכיון שכתוב בה 'לכשתנשא לאחר תטלי', הרי מחיים שאינה יכולה לינשא — אינה נוטלת.

ההשלכות הנובעות מכלל זה, המבוארות בסוגיתנו, הן שתים: א. אי חיוב היבם בקבורת היבמה

ובכתובתה, כיון שעומד הוא במקום אחיו, והריהי כמי שמתה בחיי בעלה, שאין לה כתובה. אבל לדעת האומר 'ניתנה כתובה ליגבות מחיים', היבם נחשב כזוכה בכתובתה, ותמורת זה חייב לקבורה. נפקותא זאת נדחתה למסקנה מטעם צדדי, משום שיבם נחשב כ'אחר' וקורא אני בה 'לכשתנשאי לאחר תטלי'. ולכן, לפי שני הצדדים חייב הוא בקבורתה. הלכה שניה: אין זכות ליבם לייחד נכסים ליבמתו לצורך כתובתה, כדי שיתאפשר לו להוציא את שאר נכסי המת ולמכרם. אך אם ניתנה כתובה ליגבות מחיים, יכול הוא לייחד לה, כשם שיכול לפרעה מחיים (עין בר"ן).

יש להבין במה תלויה השאלה אם ניתנה כתובה ליגבות מחיים אם לא? ומדוע הדבר קשור ל'מדרש כתובה', הרי הדברים ברורים ומפורשים בכתובה שהתשלום אינו אלא כשמתאלמנת או מתגרשת? יש מי שכתב לפרש ש'מדרש כתובה' שנחלקו בו בכל מקום, ענינו, לימוד דבר חידוש מלשון הכתובה ומדקדוקיה, דבר אשר לא היינו מחדשים אותו מתוך ההבנה הפשוטה.

ובנידון דידן, יש להבין לכאורה שחיוב הכתובה חל מיד בנישואין אלא שהתשלום מתבצע רק לאחר הפסקת האישות. והראיה, שהאשה גובה כתובתה מנכסים משועבדים שנמכרו מזמן הנישואין ואילך. ולפי הגדרה זו, גם כאשר האשה מתה קודם לא נפקע חיובו, אלא שהבעל יורש את כתובתה, כשם שהוא יורש את שאר נכסיה. הא למה זה דומה, לכן שלוחה כסף מאביו, ומת האב, אין הבן נפטר מחובו אלא מפני שירש את נכסיו.

אמנם מלשון הכתובה 'לכשתנשאי לאחר תטלי' דורשים אנו שאין הדבר כן, אלא החיוב מעיקרו לא חל אלא בזמן מיתת הבעל או הגירושין, וזהו שאמרו (בדף נג). שלכן אין חיוב קבורה לארוסה, כיון שאין לארוסה נדוניה. ו'מנה ומאתים' — אין הבעל נחשב כזוכה ממנה כשמתה, אלא שמעולם לא חל חיובו (ע' פירש"י שם).

זהו ענינו של הנידון בסוגיא בנוגע ל'ניתנה כתובה ליגבות מחיים'; האם היבם נחשב כזוכה בכתובה ממנה, או שמא במקרה והאשה מתה בחיי היבם, מעולם לא חל חיוב הכתובה. ודבר זה תלוי במדרש הכתובה. (אגרות משה אה"ע ח"ד נב. וע' בריטב"א כאן ובדף נג. שהמחלוקת היא דוקא ביבם, ולא בנישואין רגילים, שם לכולי עלמא לא ניתנה כתובה ליגבות מחיים. ולפי"ז בעלמא, אין זה ענין ל'מדרש כתובה').

בעצם הגדרה זו של חוב הכתובה, כבר דנו בה האחרונים, ויש שחלקו עליה; החזון-איש (אה"ע נו, טז) הפריד את השאלה לשנים: מהות החיוב, וזמן תחולתו; ראשית יש לדון אם חיוב הכתובה הוא מוחלט, אלא שבמקרה והאשה מתה בחיי הבעל, חיובו נפקע, או שמא החיוב מעיקרו מותנה באם ימות או יגרש. וגם אם נקוט כן, עדין יש מקום לדון מאימתי חל חיוב הכתובה, האם חל מיד בנישואין, או שמא הנישואין מהוים רק סיבה לתחולת החיוב בזמן המיתה או הגירושין?

וכתב, שאין להוכיח מכך שחל שעבוד נכסים לכתובה מזמן הנישואין (כדלעיל) — שכיון שישנה כעת סיבה קיימת לחוב העתיד, מצאנו שגם בכגון זה כבר חל שעבוד (כמו מדליק גדיש של חברו, ואח"כ מכר נכסיו). וכן, ממשיך החזון"א, אין להוכיח מכך שלא תקנו חיוב קבורה תחת מנה ומאתים (כאמור לעיל לענין ארוסה), שנראה מזה שלא חל חיוב מעיקרו כשמתה האשה — שיש לומר שאמנם חל הוא מיד, אלא שהפקיעו את החיוב במיתתה, ואין הבעל נחשב כזוכה ממנה וכיורשה. מאידך, אין להוכיח שהחיוב חל מחיים, מכך שהיבם חייב בקבורה, כיון שברגע מיתת הבעל כבר חל החוב, ונחשב כזוכה ממנה.

אמנם, מזה שמועלת לשון 'התקבלתי' בכתובה, ופרשו הראשונים דהוי כמחילה, משמע שהחוב כבר חל מחיים. וכן משמע מן הסוגיא בבא קמא (פ"ט). עד כאן מדברי החזון איש זצ"ל. ויש שהוסיפו להוכיח מכך שמועילה מכירת כתובה ב'טובת הנאה', ואיננה כמכירת דבר שלא בא לעולם. (אילת השחר. ויש לדחות שמוכרת את השטר ולא את החוב, והשטר — שזה כסף הוא, כמוכר שטר-גורל). וכן הוכיחו ממה שלבית שמאי שטר כתובה נחשב כ'גבוי'. ועוד ראיות. על כל פנים מבואר שלשיטה זו, אין קשר בין נידון 'לא ניתנה כתובה ליגבות מחיים' לעצם מהות חוב הכתובה, וזמן תחולתו.

ובשם הגר"ח מבריסק נכתב (בחידושי הגר"ח על הש"ס), ליישב את השאלות והסתירות שבענין, שאמנם חל חוב מידי מעת הנישואין, אך אין הוא 'חוב-ממון', אלא הוא חוב על החוב-הממוני שיחול בזמן המיתה או הגרושין.

(וע' בקובץ שעורים (לעיל נד: אות קנו) שהוכיח מכמה מקומות שחוב כתובה חל רק כשתתאלמן או תגרש ומכל מקום גובה ממשועבדים מזמן הנישואין. וכן ביאר באבי עזרי (רביעאה) — אישות יח, ד).

'הוא גברא דנפלה ליה יבמה'... — רש"י פרש שעשו קנין ביניהם. והקשה הר"ן, הלא כל עוד לא ייבם הרי זה כמקנה דבר שעדיין לא בא לידו, שאינו חל? ולכן כתב שאין כאן 'קנין' אלא 'סילוק', שסילק את זכות ירושת היבם שתהא בעתיד.

וכבר כתב ב'קצות החושן' (רעה, יג) שהר"ן הולך לשיטתו (להלן ריש פרק תשיעי), שמועיל סילוק גם לגבי דין תורה. ואילו רש"י שם והתוס' ועוד ראשונים חולקים, שלא אמרו דין זה אלא באומר 'אי אפשי בתקנת חכמים' (וע' בצמח צדק על משנת 'הכותב' בפירוט השיטות). אך אף לשיטתם, כתב ה'קצות', מודים הם במתנה, שאף בדאורייתא מועיל סילוק, לא אמרו כן אלא בירושה. ולכן מציינו שבכור יכול לוותר על זכות בכורתו, ואינו יכול לחזור בו מויתורו (וע' בבא בתרא קכו: טושו"ע חו"מ רעה, י, מהראב"ד), ד'מתנה קריה רחמנא'. [בזוה תירץ תמיהת הקדמונים על מכירת עשו את הבכורה, הלא זהו דבר שלא בא לעולם? אלא שבאומר 'למה זה לי בכורה' סילק זכותו]. אף כאן, ביבם — דינו בכבור, כמו שאמרו ביבמות. (וע"ע בחידושי הגר"ט — ב"ב קצ).

ולתרץ שיטת רש"י, כתב ה'קצות' בשם בנו שמדובר בשני אחים, והקנה לו את חלק הירושה שכבר זכה בו מיד במות אחיהם, ואין הקנין על החלק שיזכה בתור יבם, שזה אי אפשר כאמור, אלא על החלק שירש.

וכבר דנו אחרונים אם כשמיבם פקע דין הירושה הקודם וזוכה מעתה בכל הנכסים מדין יבם בלבד. או שמא החלק שירש בתור אח, נשאר. וכן דנו אם ביבום חלה ירושה למפרע מאז מות האח. והדברים נוגעים בשיטות רש"י והר"ן הנ"ל. ע' הפלאה פב. אבני נזר אה"ע שמג; קובץ שיעורים ואילת השחר כאן.

'מתו בעליהן עד שלא שמו בית שמאי אומרים נוטלות כתובה ולא שותות' — אף על פי שעשתה תורה ספק כודאי בסוטה שנסתרה, ואם כן מדוע נוטלות כתובה, הלא דנים אותה כמי שודאי נטמאת עד שלא הוברר אחרת [ואין לומר שלענין כתובה לא נאמר חידוש זה ש'ספק כודאי', שאם כן, אף בגדר 'ספק' לא היתה נכנסת, כמבואר במק"א] — יש לומר שלענין הפסד כתובה אין די במה שאנו דנים אותה כמי שנאסרה על בעלה, אלא צריך שתהא בפועל מופקעת ומעוכבת מלחיות עמו מחמת איסור זה, והרי אפשר במציאות שאם היתה שותה היה מתברר שהיא מותרת לו, [שאין שייך לומר על זה 'ספק כודאי', לנכות שגם השתיה תוכיח שהיא אסורה], וכשאנו דנים על השתיה שוב יש כאן ספק גמור, שמא היתה ניתרת על ידה, הלכך נידונית כספק אם הפסידה כתובה. (עפ"י שיעורי ר' שמואל — כתובות סו"י י)

(ע"ב) 'כיון דאמור רבנן לא לזבין, אע"ג דזבין לא הוה זביניה זביני' — המפרשים כתבו שני טעמים אפשריים בזה שהמכירה לא חלה; או משום האיסור שבמקח — ותהא ראייה לפי זה שמקח שנעשה באיסור אינו חל. וכבר דנו בזה הפוסקים (חושן משפט רח. ולפי זה אפשר שהוא הדין בשאר חלויות שאדם פועל, כגון גטין וקדושים). ואם כן באנו לשאלה העקרונית 'כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד מהני או לא מהני'. ולפי"ז אביי שסובר (רייש תמורה) אי עביד מהני, הולך לשיטתו כאן שמועיל קנינו אעפ"י שעבר על איסור חכמים. או אפשר שיש כאן תקנה מיוחדת במקח וממכר כדי שיישארו הנכסים בני חורין, והפקר בית דין הפקר. גם יתכן שדין מיוחד הוא בעובר על איסור דרבנן, אבל באיסור תורה — חל המכר. וכן יש שהוכיחו

מהסוגיא בתחילת מסכת תמורה. ע' בכל זה בשו"ת המיוחסות להרשב"א קכה; הגהות מרדכי ספ"ג דשבועות; סמ"ע חו"מ רח; שו"ת חת"ס יו"ד ו חו"מ עט; (מנחת חינוך שסא,ה); שדי חמד מערכת כ' כלל נה; שו"ת משיב דבר ח"ב ה; קובץ שיעורים וגליוני הש"ס כאן, ועוד.

אמר ליה אביי, וכל היכא דאמור רבנן לא ליזבין אע"ג דזבין לא הוה זביניה זביני, והתנן בית שמאי אומרים תמכור ובית הלל אומרים לא תמכור אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה קיים... נפק רב יוסף דק ואשכח... — ומסקנת הסוגיא להלן כרב יוסף. וצריך ליישב קושיית אביי ממשנתנו. ונראה שיש לחלק בין איסור ודאי לאיסור ספק, (כדרך שמצינו חילוק בין ודאי-דבריהם לספק-דבריהם לענין ברכה — בשבת כג.), שלא אסרו בית הלל למכור אלא מחמת הספק, שמא בזכותו נפלו, הלכך בדיעבד המכר קיים — כי אפשר שבזכותה נפלו ולא בזכותו. ועוד יש לומר (עפ"י דיוק דברי רש"י לעיל עה): שאיסור מכירת נכסי מלוג אינו על האשה אלא על הלוקח הבא לימלך — הלכך בדיעבד מכרה קיים, שאין לקנסה. (עפ"י אבני נור אה"ע שלה, ג-ד)

דף פב

דלמא רבי נתן היא... אלא לא אשכחן תנא דמחמיר תרי חומרי בכתובה אלא אי כרבי מאיר אי כרבי נתן — צריך באור, הלא שעבודא דרבי נתן אינה 'חומרה' אלא דין תורה. ועוד, הלא מצינו חומרות רבות בכתובה, בדיני מטבע ושביעית ועוד, ומדוע דוקא שתי החומרות הללו אינן יכולות לדור בכפיפה אחת בכתובה.

יש לפרש שבשעבודא דרבי נתן, מלבד מה שנתחדש שאין הלוחה של הלוחה יכול לומר למלוה לאו בעל דברים דידי את [וזהו מפני שגופו משועבד לפרעון], נאמר דין נוסף, שהמלוה יכול לגבות מן החייבים ללווה ללא הסכמתו, וזהו מפאת שעבוד נכסים שיש ללווה, שלכן גם חובותיו משועבדים למלוה כמו שאר נכסים שלו שהם משועבדים גם אם עברו לרשות אחרת.

ונראה שרבי מאיר וחכמים שניהם סוברים שלא תקנו בכתובה שתי חומרות מעיקרא אלא או שעבוד הגוף עיקר [ורק תקנו שיכולה לגבות גם מלקוחות], או שעבוד נכסים עיקר ואין על גופו שעבוד אלא מצוה בעלמא. ובה נחלקו; רבי מאיר סבר שעבוד הגוף עיקר, הלכך אין לחלק בין קרקע למטלטלים, אבל אין לו שעבודא דרבי נתן בכתובה, שהרי כאמור שעבוד זה מבוסס על שעבוד-נכסים. וחכמים סוברים שעבוד נכסים עיקר ולדבריהם אפשר שיש שעבודא דרבי נתן בכתובה, אבל כיון ששעבוד נכסים עיקר לא תקנהו אלא על קרקעות. (עפ"י ביצחק יקרא ח"א מ)

מסתפינא דעבדת לי כדעביד פומבדיתאה רמאה' — כבר הראו הראשונים מכמה מקומות בש"ס על תכסיסי ערמה ורמאות שהיו מצויים אצל בני פומבדיתא. (ע"ע במובא בב"ב מו).
ויש לרמוז הדבר בשם המקום, כענין שאמרו שמא קגרים: **'פומבדיתא'** — פום בדיתא, פה דובר בדיות.

בכללות ענין מעכשיו ולאחר שלשים — ע' באריכות בספר דברי אמת, דף מד ואילך; שו"ת משיב דבר ח"ה סד; קהלות יעקב — ב"מ לא.

(ע"ב) ולקחה לו לאשה — כיון שלקחה נעשית כאשתו' — שהיה לו לכתוב תחילה ולקחה ואחר כך יבמה יבא עליה כסדר הכתוב כי יקח איש אשה — ובעלה, שהרי ראוי תמיד להקדים קידושין לביאה, גם ביבמה, כמו שאמרו בגמרא — אלא מכאן שבא הכתוב לתאר שלאחר מעשה

- ב. בתחילה אמר רבא שהואיל ולא ניתנה כתובה לגבות מחיים, אין היבם נחשב כיורש כתובת יבמתו ממנה ועל כן אינו חייב בקבורתה. אך תירצו שאפילו לדעה זו נחשב כיורש, שהיבם כאחר דמי, כאמור. עוד סבר רבא לומר שאם היה הדין ניתנה כתובה לגבות מחיים, יבם הרוצה למכור בנכסי אחיו יכול לייחד לה כשיעור כתובה ורשאי למכור השאר. ודחו ואמרו שאין לעשות כן משום איבה.
- א. משמע לכאורה בסוגיא שרק לבית שמאי נוקטים 'לא ניתנה כתובה לגבות מחיים' משום שדורשים לשון הכתובה 'לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי'. אבל אפשר שלפי מסקנת הסוגיא אפילו בית הלל סוברים מדרש כתובה וגם לדבריהם לא ניתנה כתובה ליגבות מחיים. (עפ"י תוס').
- ב. יש אומרים שלא דנו בשאלה זו אלא כלפי יבם, אבל בעלמא ודאי לא ניתנה כתובה לגבות מחיי הבעל. (עריטב"א).

דין שטר העומד לגבות, האם כגבוי דמי, והמסתעף — נתבאר ביבמות לה.

דפים פא — פב

- קנג. א. האם רשאי הבעל או היבם לייחד לאשתו מעות לכתובתה [ולשחרר את שאר הנכסים משעבוד]?
 ב. האם יכול הבעל או היבם למכור נכסים המשועבדים לכתובת אשתו?
 ג. יבם שרצה לייבם ורצה אחיו לפסלה עליו על ידי גט, ונתחייב לו שיחלקו בירושת המת ועשו קנין — האם חל הקנין?
 ד. היה נושה באחיו ומת, ואשתו נופלת ליבום לפני האח — האם יכול היבם לומר הואיל ואני יורש החזקתי במעותי, או אינו יכול לפי שמשועבד לכתובת אשת אחיו?
 ה. האם מטלטלים משתעבדים לכתובה?
 ו. האם דין 'שעבודא דרבי נתן' קיים בכתובה?
- א. שנינו בין ביבם בין בבעל, לא יאמר לה הרי כתובתיך מונחת על השלחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה. רבא סבר שבבעל אינה אלא עצה טובה (שמא יאבדו המטלטלים ותישאר ללא כתובה וצריך לכתוב לה אחרת [לרבי מאיר] (רש"י); שלא תהא קלה בעיניו להוציאה (ר"י); שיוכל להוציא כל נכסיו (רשב"א — בתוס'), ולא מן הדין, שהרי משעבד לה את כל נכסיו שקנה ושיקנה, הלכך יכול לייחד לה כתובה ולמכור שאר הנכסים. ודחו ואמרו שאיסור הוא שאסרו חכמים לייחד לה כתובה, משום איבה. ועוד אמרו ברבייתא, בראשונה היו מייחדים לה מעות או כלים, ולא היו הנשים סומכות דעתן, מחשש הצנעת היורשים אותן מעות, וגם כשהיה כועס עליה אומר לה לכי אצל כתובתיך [כשהיתה מונחת בבית אביה], טלי כתובתיך וצאי [כשהיתה הכתובה בביתו], עד שבא שמעון בן שטח ותיקן שיהא כותב לה כל נכסיו אחראים לכתובתה.
- מפרש"י משמע שבעל שייחד לה מטלטלין, ואבדו — חייב לשלם, הואיל וכתב לה 'דקנאי ודקנינא'. ואעפ"כ אסור לייחד לה, מפני שאינה סומכת דעתה. ואילו התוס' נקטו (עפ"י הגמרא לעיל נה.) שבסתם אינו חייב כשלא קיבל עליו אחריות.

- ב. הבעל רשאי למכור כל נכסיו לאחרים, (וכשהיא גובה כתובתה ואין שם בני חורין, טורפת מן הלקוחות), מלבד שלש שדות — אחת שכתב לה בכתובתה, ואחת שייחד לה בכתובתה, ואחת שהכניסה לו שום משלה. (עפ"י גטין נה: לפרש"י).
- לפרוש ר"י, בין בשלש שדות בין בשאר שדות מקחו קיים עד שעה שהיא טורפת כתובתה. ושלש שדות שאמרו — לרבותא, שאפילו באלו מקחו קיים עד שעת טריפה.

היבם, הואיל ולא כתב לה שיעבוד בעצמו על נכסיו, אינו רשאי למכור מנכסי אחיו המת, ואפילו הניח נכסים במאה מנה וכתובתה אינה אלא מנה. (כן אמר רבי אבא, וכן דייקו מלשון משנתנו). ובדיעבד — לדברי רב יוסף ורבי חנינא בר פפי אינו מכור (ובטל המכר לאלתר. תוס'), לפי שאסרו חכמים הדבר. ולדברי אבבי ורב מניומי בר רב נחומי — בדיעבד מכור. ומסקנת ההלכה שלא עשה כלום. יבם הרוצה למכור, כיצד הוא עושה — אם כהן הוא (שאינו יכול לגרשה ולהחזירה), יעשה סעודה ויפייסנה עד שתתרחצ. ואם ישראל הוא — מגרשה בגט ומחזיר.

ג. יבם שנתחייב לאחיו לחלוק עמו בירושת המת, ועשו קנין — הורה רב יוסף, כיון שאמרו חכמים לא ימכור בנכסי אחיו, גם בדיעבד אינו מכור. וכן אמרו עולא וריש לקיש, בין יבם ואחר כך חילק בין חילק ואחר כך ייבם — לא עשה ולא כלום. וכן הסיקו להלכה. ודלא כדעת אבבי, כנוכר. ודוקא בקרקע, אבל במטלטלין, לפי מה דקיימא לן כחכמים שמטלטלים אינם משתעבדים לכתובה — יכול לחלקם ולמכור. ולחלקם קודם יבום — בבית-יעקב נקט שאינו יכול משום דבר שלא בא לעולם. ובאילת-השחר צידד שיכול לחלק ולמכור אם אחר כך זכה בהם, משום סברת 'בדו'.

ד. היה נושה באחיו מנה ומת והרי אשתו נופלת ליבום לפני האח — לא יאמר היבם (— הלווה), הואיל ואינו יורש החזקתי במעות אלא מוציאים ממנו וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות. כך שנו בברייתא. ואולם רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן, וכן אמר אבבי: זו אינה משנה, כי אפילו אם ננקוט כרבי מאיר שמטלטלים משתעבדים לכתובה, יכול לומר לה לאו בעלת דברים דידי את, [ואינה יכולה לבוא עליו מדברי נתן, שהיא בעלת חוב של המת והריהו חייב לה — שאין אומרים בכתובה שתי חומרות יחדו, גם מטלטלים משתעבדים לה וגם שהיא גובה מבעל חוב של המת].

ה. לדברי רבי מאיר מטלטלים משתעבדים לכתובה, הלכך יבם שירש כספים ופירות מאחיו, ילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות. וחכמים חולקים וסוברים שאינם משתעבדים, מלבד אם תפסתם האשה בחיי הבעל (כדלהלן פד:).

א. אומר רבנו תם, דוקא ממנו [או מהיבם שעומד במקום אחיו] אמר רבי מאיר, אבל מטלטלין של יתומים לדברי הכל אינם משתעבדים לכתובה.

ושיטת הרמב"ן שלרבי מאיר גם מטלטלי דיתמי משתעבדים. [ומחלוקת רבי מאיר וחכמים בין מן היתומים בין ממנו עצמו. ע' אבני נזר אה"ע שמב].

ויש סוברים שלא נחלקו רבי מאיר וחכמים אלא באלמנה, אבל גרושה הגובה כתובתה ממנו עצמו, אף לחכמים גובה מן המטלטלין. (כן משמע מגרסת הרמב"ם שלפנינו — אישות טז, ה. ע"ש במ"מ. וע' רשב"א קדושין סה: ר"ן לעיל רפ"ה. וע"ע בלשון הרמב"ם שם בהלכה ז; שבט הלוי ח"ו רכב, ז).

ב. יש סוברים שנכסי צאן ברזל נגבים ממטלטלים ואין דינם כדין הכתובה. (ע' מגיד משנה — אישות טז, ה. ויש מי שכתב כן בדעת רש"י — ע' בני אהובה שם. וע"ע שבט הלוי ח"ו רכב).

ג. הגאונים תקנו שתהא האשה גובה כתובתה אף מן המטלטלין, כדרך שהתקינו לבעל חוב. ופשטה תקנה זו ברוב ישראל.

וכבר נהגו בכל המקומות שידענו וששמענו שמען, שיכתבו בכתובה 'בין מקרקעי בין מטלטלי', ודבר זה תיקון גדול הוא ואנשים גדולים ונבונים הנהיגו זאת, שהרי זה תנאי שבממון, ונמצאת האלמנה גובה מן המטלטלין בתנאי זה, לא בתקנת אחרונים. (רמב"ם אישות טז, דה. וערא"ש פ"ו ה).

ו. כאמור לעיל, הסיקו שאפילו לרבי נתן שמוציאים מן החייב ומגבים לבע"ח של בעל-חובו, אין הדין כן בגביית מטלטלים של כתובה, שלא מצינו תנא המחמיר שתי חומרות בכתובה (שהיא מדברי סופרים. רש"י).

דף פב

קנד. א. מי שמת ונפלה אשתו לפני אחיו ליבום, והניח נכסים — למי שייכים הנכסים? ומאין גובה היבמה את כתובתה?

ב. האומר לחברו לך משוך פרה זו ולא תהא קנויה לך אלא לאחר שלשים יום, האם קנה?

א. מת והניח קרקעות — הרי אלו משועבדים לכתובת אשתו. והוא הדין לפירות מחוברים. ולרבי מאיר, אף פירות תלושים או מעות ושאר מטלטלים משועבדים לכתובה. הלכך היבם לוקח בהם קרקע והוא אוכל פירות. וכיון שכל הנכסים משועבדים לכתובתה, אין היבם רשאי למכור כלום מקרקעות המת. גירשה היבם — אין לה אלא כתובתה (והשאר שלו ורשאי למכור). החזירה — הרי היא ככל הנשים ואין לה אלא כתובה.

מדין תורה גובה היבמה את כתובתה מיד במות בעלה, אלא כיון שהיבם זוכה בנכסיה מדרבנן, שזיקה כספק-נישואין, לכך אין לה כתובה אלא כשמת היבם או גירשה. (עפ"י רמב"ן; אבני נזר אה"ע רכ, יד; שם).

אין לה נכסים מראשון (אף לא נכסים משועבדים. תוס'), יש לה כתובה משני, שלא תהא קלה בעיניו להוציאה.

ודוקא עיקר הכתובה, אבל תוספת שכתב לה הראשון, אין השני חייב ליתן לה מנכסיו אלא אם נתחייב לה מדעתו בעת שכנסה. (עפ"י שו"ת ר"י מגאש קלט).

חלץ לה אחד מן האחים — הריהי גובה כתובתה מנכסי בעלה, ושאר הנכסים מגיעים ליורשיה — לאביו, ואם אין האב קיים, חולקים בהם כל האחים בשוה. ומתקנת הקהלות, שהיבם והיבמה חולקים בנכסים לאחר חליצה. (ע' מרדכי יבמות כב; שו"ת מהר"ם מרוטנבורג ד"פ תקסג; תרומת הדשן רכ).

ב. 'לך משוך פרה זו ולא תהא קנויה לך אלא לאחר שלשים יום'; אם אמר לו 'קנה מעכשיו' — קנה לאחר שלשים יום ואפילו אינה בחצר של לוקח אלא עומדת באגם. (ודוקא שם שמועילה משיכה, אבל לא בחצרו של המוכר. ע' להלן פו:). לא אמר 'מעכשיו' — לא קנה. כן פירשו את דברי רבי יוחנן.

א. דוקא במשיכה וכד', אבל קנין כסף מועיל גם ללא אמירת 'מעכשיו' ואפילו נתעכלו המעות בהגיע זמן הקניה, כיון שאם לא ייקנה חייב הקונה לשלם וכאילו הכסף בעין כל שעה. ובשטר גם כן מועיל ללא 'מעכשיו' ובלבד שלא נתקרע השטר ביום שלשים כשחל הקנין. (עפ"י תוס').

ב. ישנן דעות שבאמירת 'מעכשיו ולאחר שלשים' יש כאן ספק-חזרה, שמא אמירת 'לאחר שלשים' מבטלת ה'מעכשיו'. ויש דנים אותו כקנין גמור מעכשיו עם תנאי 'לאחר שלשים', ולפי זה קנה אפילו עומדת לאחר ל' ברשות המקנה. (עתוס' עפ"י קדושין נט; ר"ן להלן פ"ט. וע' מגיד משנה — מכירה ב; שער המלך — גירושין ט, א; קהלות יעקב ב"מ לא, בהגהה).